

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

2-son (5-jild)
2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 2 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urinbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Matkarimova Sadoqat Maqsudovna</i> SHARQSHUNOS A.L.KUNNING XIVA XONLIGI ARXIV Hujjatlari saqlash va tadqiq qilishdagi xizmatlari	13-19
<i>Matyakubov Xamdam Xamidjanovich</i> MARKAZIY OSIYO SIVILIZATSIYALARI VA OROLBO'YI HUDUDIDAGI MADANIYATLAR O'RTASIDAGI O'ZARO TA'SIR VA HAMKORLIK	20-24
<i>Raximov Bektosh, Pirmamatov Ramziddin</i> TURKISTONDA JADIDLARNING TA'LIM-TARBIYA TIZIMINI ISLOH QILISH BORASIDAGI HARAKATLARI TARIXIDAN	25-29
<i>Хуррамова Саодат Хабибовна</i> ИЗУЧЕНИЕ ИСТОРИИ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ РУССКИМИ УЧЕНЫМИ В СЕРЕДИНЕ XIX ВЕКА	30-37
<i>To'uchiyeva Dilnoza Ikrom qizi</i> ZOMIN TUMANINING XX ASRNING 80-YILLARIDAGI IJTIMOIIY, IQTISODIY VA MADANIY HAYOTI	38-44
<i>Elboyeva Shaxnoza</i> AYOLLARNING SIYOSIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN CHORA- TADBIRLAR VA BU BORADA O'ZBEKISTON TAJRIBASI	45-50
<i>Kanimkulov Olimjon, Xikmatova O'g'iloy</i> TUZNING QADIMDAN HOZIRGI KUNGACHA BO'LGAN TARIXI HAQIDA	51-54
<i>Tojiev Alisher Sultannazirovich</i> MUSTAQILLIK YILLARIDA XORAZM VILOYATIDA TURIZM SOHASI UCHUN KADRLAR TAYYORLASH MASALASI	55-60
<i>Bekbayev Bekjon</i> XX ASRNING BIRINCHI YARMIDA TOSHKENTDAGI QOZOQLAR TARIXIDAN	61-67
<i>Salayev Umrbek Kadambayevich</i> JANUBIY OQCHADARYO HUDUDIDA KECHGAN ETNIK JARAYONLAR TARIXI SAHIFASIGA DOIR BA'ZI CHIZGILAR	68-71
<i>Ro'ziyeva Mashxura Abdimuminovna</i> LO'LILAR IJTIMOIIY HAYOTINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	72-78
<i>Turdiyeva Mohinur Ilhomjon qizi</i> ICHKI SAVDO QO'QON XONLIGI IQTISODIY TARAQQIYOTINING MUHIM OMILLARIDAN BIRI (1701-1876)	79-84

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Kazakov Olim Sabirovich</i> XIZMATLAR SOHASIDA BOSHQARUVNING YETAKCHILIK KONSEPSIYALARIDAN FOYDALANISH	85-89
---	-------

<i>Исламтудинова Дина Файзрахмановна</i> РАЗВИТИЕ ЭКСПОРТА В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	90-98
<i>Alikulov Mehmonali Salahiddin o'g'li</i> QISHLOQ XO'JALIGIGA INVESTITSİYALARNI KENG JALB QILISHDA QISHLOQ XO'JALIGIGA YO'NALTIRILGANLIK INDEKSINING AHAMIYATI	99-106
<i>Omonov Akrom, Ruziyev Baxtiyor</i> O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI AKTIVLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI	107-113
<i>Tangirov Abduxolik, Nurmanov Sherzod</i> CHO'L-YAYLOVLARI EKOLOGIK HOLATI VA ULARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LARI	114-121
<i>Aliyarov Olim Abdug'aparovich</i> MULKIY SOLIQQA TORTISHDA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI	122-132
<i>Komilov Bakhtiyorjon</i> UNLOCKING THE POTENTIAL OF E-COMMERCE LOGISTICS IN CENTRAL ASIA	133-144
<i>Djumanov Saitmurod Alibekovich</i> MAHSULOT TANNARXIGA KIRITILADIGAN XARAJATLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	145-150
<i>Yariyev Sherzod Shukurjanovich</i> DAVLAT SEKTORIDA AUDITNI RAQAMLASHTIRISH MASALALARI	151-155
<i>Matkarimov Feruz Bekturdiyevich</i> MINTAQADA TO'QIMACHILIK SANOATINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH	156-160
<i>Xaydarova Durdona, To'xtayeva Moxinur</i> DAVLAT BUDJET DAROMADLARI TUSHUMI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	161-166
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Yusubov Jaloliddin Kadamovich</i> ABU NASR FOROBIYNING MA'NAVİY-AXLOQIY IDEALLARI VA ULARNING ZAMONAVIY IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLAR RIVOJIDAGI AHAMIYATI	167-175
<i>Nosirxo'jayeva Gulnora Abduqahhorovna</i> FOROBIY ASARLARIDA ADOLAT VA MA'NAVİY YUKSALISH MUAMMOLARI	176-179
<i>Xoliqov Yunus Ortiqovich</i> BAG'RIKENGLIK VA MILLATLARARO MADANIYAT — JAMIYAT TARAQQIYOTINING ASOSI	180-184
<i>Berdaliyeva Sevara</i> ANALYSIS OF VIEWS ON THE ORDERING OF SOCIAL LIFE IN THE WORK OF YUSUF KHOS KHAJIB "KUTADGU BILIG"	185-191
<i>Parpiyev Muhammadjon Tolibovich</i> SHARQ RENNESANSI KELIB CHIQISHINING IJTIMOYIY-FALSAFIY OMILLARI	192-197
<i>Yarashova Mohlaroyim Shuxrat qizi</i> IBN ARABIY "VAHDATUL VUJUD" TA'LIMOTINING FALSAFIY ASOSLARI VA AHAMIYATI	198-202

<i>Ulug'murodov Elyor Saydulloevich</i> ISLOM GNOSEOLOGIYASIDA RATSIONALIZM MUAMMOSI	203-206
<i>Rasulov Azizxon Mukhamadqodirovich</i> AXBOROT MAKONIDAGI TRANSFORMATSIYALASHUVNING DIALEKTIK MAZMUNI	207-213
<i>Xasanov Boburjon Hakimovich</i> EKSTREMISTIK FAOLIYATNING KELIB CHIQISH TARIXI VA TUSHUNCHALARI	214-219
<i>Shokirov Mubin Rustamovich</i> MILLIY O'ZLIKKA SADOQAT – UMRBOQIY QADRIYAT	220-225
<i>Ismoilov Maxammadixon</i> HOZIRGI ZAMON EKOLOGIK MANZARASIDA DESTRUKTIV VA KONSTRUKTIV MUNOSABATLAR DIALEKTIKASI	226-230
<i>Shokirov Murod Rustamovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA QADRIYATLARNING QAYTA TIKLANISHI	231-234
<i>Hamroyev Saidjon Sanoyevich</i> YANGI O'ZBEKISTON STRATEGIYASIDA IJTIMOIIY ADOLATNING BARQAROR TARAQQIYOTNI TA'MINLASH ASOSI SIFATIDAGI O'RNI	235-239
<i>Sharopov O'lmasbek Shuhrat o'g'li</i> ZAMONAVIY OILADA BOLA TARBIYASINING ASOSIY OMILLARI (TARBIYA JARAYONIDA OTA-ONANING ROLI)	240-243
<i>Ulug'ov Jasur Nasirdinovich</i> INSON KAMOLOTI: ISLOMIY QADRIYATLAR VA ULARNING IJTIMOIY HAYOTGA TA'SIRI	244-249
<i>Qodiraliyev Abror Tojimurot o'g'li</i> BOSHQARUVCHILIK FAOLIYATI SHARQ MUTAFAKKIRLARI QARASHLARI MISOLIDA	250-253
<i>Ibragimov Kudrat</i> XALQARO MUNOSABATLAR TIZIMIDA MARKAZIY OSIYONING YANGI MUSTAQIL DAVLATLARI	254-260
<i>Oripov Axmadjon Muxammadjonovich</i> VATANPARVARLIK TUSHUNCHASI SHAKLLARINING IJTIMOIIY-FALSAFIY TALQINI	261-267
<i>Ibragimova Zulayxo Karimbayevna</i> RAHBAR AXLOQIY-ESTETIK KAMOLOTINING SHAKLLANISH JARAYONLARI VA ASOSIY KOMPONENTLARI	268-274
<i>Abdullayev A'zam Abdiyevich</i> YOSHLARDA IJTIMOIIY-IQTISODIY FAOLLIGI DIALEKTIKASI VA UNING AYRIM XUSUSIYATLARI	275-281
<i>Ochilov Azimjon Tuxtamishovich</i> IJTIMOIY QADRIYATLARNING DEFORMATSIYASI VA KORRUPSIYANING TARQALISHI	282-285

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Raxmanova Sarvinoz Alisherovna</i> SABR VA CHIDAMGA OID FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING SEMANTIK TAHLILI (INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA)	286-289
<i>Kaxarova Iroda Sidikovna</i> MODAL SO'ZLARDA SHARTLILIK VA TIPOLOGIK OMIL: SEMANTIK TURLANISH	290-296
<i>Babadjanova Nazokat Davronbekovna</i> "YUSUF VA ZULAYHO" DOSTONINING XALQ VARIANTLARI TAHLILI	297-302
<i>Sayidova Shakhreizoda Nasrulloevna</i> RELIGIOUS VIEWS OF THE CHARACTER OF AMIR TEMUR IN MUHAMMAD ALI'S WORK "ULUG' SALTANAT"	303-308
<i>Hatamova Kamola Toshmurod qizi</i> TIJORAT HUIJATLARI TILIDA TERMINOLOGIK LEKSIKA	309-316
<i>Ibodullayeva Dinora Bahramjanovna</i> TERMINOLOGIYANING O'ZBEK VA XORIJIY TILSHUNOSLAR TOMONIDAN O'RGANILISHI	317-321
<i>Otajonova Dildor Baxtiyarovna</i> SUD JARAYONIDA OLIB BORILADIGAN NUTQ FAOLIYATI MAHSULOTLARINING SUD-TIBBIY VA LINGVISTIK EKSPERTIZA TEKSHIRUVI	322-326
<i>Khasanov Mahmud Abdurakhmanovich</i> PHONOLOGICAL AND MORPHOLOGICAL INTERACTIONS AMONG THE LANGUAGES	327-331
<i>Xoshimova Oydina Shuxrat qizi</i> OLAMNING LISONIY MANZARASIDA NOMINATSIYANING O'RNI VA RANGLAR IFODASI	332-338
<i>Babayeva Iroda</i> THE CHARACTERISTICS OF NEWSPAPER HEADLINES IN TERMS OF THEIR STRUCTURE AND MEANING	339-342
<i>Fozilov Odil Yuldashevich</i> USE OF LOGICAL AND FIGURATIVE PERIPHRASES IN MODERN UZBEK LANGUAGE.....	343-346
<i>Raxmonova Dildora Mirzakarimovna</i> JADID DRAMALARIDA ISLOM MADANIYATI VA MILLAT TANAZZULI MASALALARI TALQINI (ABDULLA QODIRIYNING "BAXTSIZ KUYOV" DRAMASI MISOLIDA)	347-351
<i>Mamataliyeva Navbahor Xujamberdiyevna</i> TEZ AYTISHLARNING SINTAKTIK TUZILISH JIHATDAN TAHLILI	352-357
<i>Xamidova Sayyora Nurmatovna</i> KATEGORIYA SIFATIDA SHAKLLANGAN MODALLIK TURLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	358-363
<i>Mengboyev Azizbek Alijon o'g'li</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI MILLIY BAYRAM NOMLARINING CHOG'ISHTIRMA TADQIQI	364-368
<i>Hayitova Shohida Erkin qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI OTA KONSEPTINING CHOG'ISHTIRMA TAHLILI	369-373

<i>Xolboyeva Iroda Shuxrat qizi</i> SOMATIK KOMPONENTLI PROVERBIAL FRAZEOLOGIZMLARDA EKVIVALENTLIK MASALASI	374-378
<i>Saparniyazov Omirbek Nukusbayevich</i> MARK TVEN VA MUQIMIY ASARLARINI QIYOSIY O'RGANISH: ADABIY UMUMIYLIK VA USLUBIY O'ZIGA XOSLIGI	379-385
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Muxitdinova Firюза</i> КЛЮЧЕВЫЕ ПРИОРИТЕТЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ НОВОГО УЗБЕКИСТАНА	386-393
<i>Uzakova Go'zal Sharipovna</i> HUDUDLARNI ZONALASHTIRISHNING HUQUQIY MASALALARI	394-403
<i>Tulaganova Gulchexra, Nurilloev Shavkat</i> INSON QADRINI YUKSALTIRISH VA ERKIN FUQAROLIK JAMIYATINI YANADA RIVOJLANTIRISH	404-414
<i>Yakubova Iroda Bahramovna</i> MUALLIFLIK SHARTNOMASINING MAZMUNI, TUZILISHI VA UNING ASOSIY SHARTLARI	415-419
<i>Obidov Tolibjon Avezxanovich</i> JINOIY SUD ISHLARINI YURITISH SOHASIDAGI O'ZARO HAMKORLIK MASALALARI	420-425
<i>Tuxtashev Sherzod Azimovich</i> JINOYAT ISHINI TO'XTATIB TURISHNING JABRLANUVCHI VA AYBLANUVCHI UCHUN HUQUQIY OQIBATLARI	426-430
<i>Maxamatov Maxmud Maxamataminovich</i> INSON HUQUQLARINI XALQARO ORGANLARDA HIMOYA QILISH MASALALARI	431-436
<i>Rahmatov Elyor Jumaboyevich</i> BOJXONA MA'MURIYATCHILIGINI ISLOH QILISHDA BOJXONA ORGANLARINING DAVLAT IQTISODIY VA HUQUQIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA ISHTIROKI	437-441
<i>Jumaniyozova Dilfuza Kamolovna</i> IJTIMOIY XAVF GURUHIGA KIRUVCHI YOSHLAR MUAMMOLARI YECHIMI: XORIY TAJRIBASI	442-447
<i>Shermatov Nuriddin</i> RAQAMLI ERADA SUN'IY INTELLEKT (AI) VA ADDITIV (3D PRINTING) TEKNOLOGIYALARI INTELLEKTUAL MULK HUQUQINING OBYEKTI SIFATIDA	448-455
<i>Juraeva Asal</i> EXECUTION OF INTERNATIONAL COMMERCIAL ARBITRAL AWARDS	456-461
<i>Собиров Саидбек Махмудович</i> ДОКТРИНАЛЬНО-ПРАВОВЫЕ И ПРИКЛАДНЫЕ ВОПРОСЫ СУДЕБНОГО ПРИМЕНЕНИЯ И ТОЛКОВАНИЯ ОТДЕЛЬНЫХ НОРМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА О НЕПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ	462-467
<i>Nurbayev Muzaffar Erkinovich</i> DAVLAT MOLIVAVIY NAZORATI INSTITUTINING NAZARIY-HUQUQIY DOKTRINASINI TAKOMILLASHTIRISH	468-478

<i>Qudratillayev Jaxongir Zokirjon o'g'li</i> INTERNETDAN FOYDALANISH HUQUQINING KONSTITUTSIYAVIY HUQUQIY ASOSLARI: INTERNET TUSHUNCHASI	479-485
<i>Xabibullayev Azizillo Lutfullo o'g'li</i> SUN'IY INTELLEKT VA INTELLEKTUAL MULK HUQUQI O'RTASIDAGI MUNOSABATLAR VA HUQUQIY MUAMMOLAR	486-491
<i>To'xtayev O'ktamjon Zarifjon o'g'li</i> MURAKKAB ASHYOLARNING O'ZIGA XOS BELGILARI, ULARNING HUQUQIY VA FALSAFIY MOHIYATI	492-500
<i>Yusupov O'ktambov</i> KORRUPSIYAVIY BITIM HAQIQIY EMASLIGINING FUQAROLIK-HUQUQIY OQIBATLARI	501-509
<i>Murodxonov Muhammadnur</i> XALQARO HUQUQNING TADRIJIY RIVOJLANISHIDA FUNDAMENTAL ASARLARNING O'RNI	510-518
<i>Ёкубов Шухратжон, Эргашева Муниса</i> МОДЕРНИЗАЦИЯ СИСТЕМЫ МЕДИЦИНСКОГО ПРАВА В УЗБЕКИСТАНЕ: БАЛАНС МЕЖДУ МЕЖДУНАРОДНЫМИ СТАНДАРТАМИ И НАЦИОНАЛЬНЫМИ ОСОБЕННОСТЯМИ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ	519-523
<i>Qudratillayev Xazratoli Zokirjon o'g'li</i> JINOIY FAOLIYATDAN OLINGAN DAROMADLARNI LEGALLASHTIRISHNI TERGOV QILISH SOHASIDA XORIJIY DAVLATLAR VAKOLATLI ORGANLARI BILAN HAMKORLIK MASALALARI	524-530
<i>Umarov Abbosjon Asliddin o'g'li</i> SUG'URTA INSTITUTINING NAZARIY-HUQUQIY TAVSIFI	531-536
<i>Хайдарова Хилола Анваровна</i> ПРАВО НА ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК СУБЪЕКТИВНОЕ ПРАВО ЛИЦ С ИНВАЛИДНОСТЬЮ	537-542
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Ibraximov Sanjar Urunbayevich</i> AKMEOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA SPORTCHILARNING INDIVIDUAL XUSUSIYATLARI BILAN ZIDDIYATLI VAZIYATLARDAGI XULQ-ATVOR STRATEGIYALARI O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIGI	543-547
<i>Karimov Akramjon Zaynobidinovich</i> RAQAMLI TRANSFORMATSIYALAR SHAROITIDA YOSHLARNING AXBOROT XAVFSIZLIGI MADANIYATI VA MEDIAIMMUNITETINI TA'LIM JARAYONLARI ORQALI SHAKLLANTIRISH MASALALARI	548-554
<i>Abdullayev Yashnarjon Mahkamovich</i> 7-9 YOSHLI O'QUVCHILARNING HARAKAT SIFATLARINI HARAKATLI O'YINLAR VOSITALARI ORQALI RIVOJLANTIRISH	555-561
<i>Karimov Qayum Mamashayevich</i> KOMPYUTERLI MATEMATIKA TIZIMLARINI O'QITISHDA TARMOQ TEKNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH	562-569

<i>Xojimirzayeva Shaxnoza Shokir qizi</i> MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH JARAYONI	570-576
<i>Qodirov Azamat Muxriddinovich</i> IXTISOSLASHTIRILGAN MAKTABLAR YUQORI SINIF O'QUVCHILARINING INGLIZ TILI KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA MATN O'QISH MALAKASI VA KOMMUNIKATIV YO'NALGAN O'QISH MASHQLARINING AHAMIYATI XUSUSIDA	577-582
<i>Тлеумуратова Абадан Бекбановна</i> ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К РАЗВИТИЮ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ	583-585
<i>Turdimuratov Dilmurad Yuldashevich</i> TALABALAR TA'LIMINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR	586-592
<i>Mamaziyyayev Oblaberdi</i> OLIY TA'LIMNING NEMIS TILI DARSLARIDA GRAMMATIK TARJIMA METODIDAN FOYDALANISH AFZALLIKLARI	593-598
<i>Isoqov Murod Madaminjonovich</i> YOSHLAR JAMOAT TASHKILOTLARIDA IJTIMOY KAPITALNI SHAKLLANTIRISHNING ILG'OR XORIJIY MODELLARI	599-605
<i>Nasriddinova Hulkar Komiljonovna</i> BOSHLANG'ICH SINFLARDA MATEMATIKANI O'QITISHNING HOZIRGI HOLATI	606-610
<i>Allayeva Hafiza Rustam qizi</i> BOSHLANG'ICH SINFDAN O'QITISHNING ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH USULLARI	611-614
<i>Raxmonberdiyeva Oygul Rayimjonovna</i> AKADEMIK QALAMTASVIR MASHG'ULOTLARIDA TALABALARGA INSON PORTRETINI ISHLASH METODIKASI	615-621
<i>Xo'jaqulov Ro'zibek Ilhomjon o'g'li</i> BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARIDA KASBIY KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHDA RANGTASVIR FANINING AHAMIYATI	622-625
<i>Elova Sitara Axmatkulovna</i> QISQA MASOFALARGA YUGURUVCHILARNI TEXNIK TAYYORGARLIGINI SHAKLLANISH DARAJASI	626-629

Received: 25 January 2025
Accepted: 1 February 2025
Published: 10 February 2025

Article / Original Paper

A COMPARATIVE STUDY OF THE WORK OF MARK TWAIN AND MUQIMIY: LITERARY COMMONALITIES AND STYLE IDENTITY

Saparniyazov Omirbek Nukusbayevich

Doctoral student of Tashkent state transport university

E-mail: omirsaparniyazov943@gmail.com

Abstract. In the context of world literature, the second half of the 19th century and the early 20th century are recognized as the period of flourishing critical realism. This period is characterized by historical and social environments, the transition from capitalism to imperialism, the intensification of colonial policies, and global conflicts leading to World War I. Representatives of critical realism aimed to depict social inequality, oppression, and horrors in a variety of literary genres shaped by different political and cultural environments. The comparative study of their works, exploring their socio-political and philosophical views, is one of the urgent issues of contemporary comparative literary studies.

Keywords: capitalism, imperialism, literature, critical realism, comparative literature, Eastern literature, artistic foundation.

MARK TVEN VA MUQIMIY ASARLARINI QIYOSIY O'RGANISH: ADABIY UMUMIYLIK VA USLUBIY O'ZIGA XOSLIGI

Saparniyazov Omirbek Nukusbayevich,

Toshkent davlat transport universiteti

tayanch doktoranti

Annotatsiya. Jahon adabiyoti kontekstida XIX asrning ikkinchi yarmi va XX asrning boshlari tanqidiy realizmning gullab yashnagan davri sifatida bilingan. Bu davr tarixiy va ijtimoiy muhit, kapitalizmdan imperalizmga o'tish, mustamlakachilik siyosatining kuchayishi va birinchi Jahon urushiga olib keladigan global to'qnashuvlar bilan tavsiflanadi, tanqidiy realizm vakillari turli xil siyosiy va madaniy muhitlar tomonidan shakllangan turli xil adabiy janrlarda ijtimoiy tengsizlik, zulm va dahshatlarni tasvirlashga qaratilgan. Ularning asarlarini qiyosiy o'rganish, ijtimoiy-siyosiy va falsafiy qarashlarini o'rganish zamonaviy qiyosiy adabiyotshunoslikning dolzarb masalalaridan biridir.

Kalit so'zlar: kapitalizm, imperalizm, adabiyot, tanqidiy realizm, qiyosiy adabiyotshunoslik, Sharq adabiyoti, badiiy asos.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I2Y2025N62>

Kirish. Jahon adabiyotida XIX – XX asrlar boshlarida yaratilgan Sharq va G'arb adabiy asarlarida mualliflarning dunyoqarashlari va uslublarining umumiy va o'ziga xos tomonlarini qiyosiy o'rganishga alohida e'tibor qaratildi. Xususan, tanqidiy realizm vakillari asarlarida takabbur, buzuq amaldorlar, firibgarlar va tovlamachilar obrazlarini yaratishning badiiy asoslarini va ularning qiyosiy adabiyot, tarjima nazariyasi va amaliyoti kabi zamonaviy sohalarining rivojlanishiga ta'sirini o'rganish juda muhimdir.

Bugungi kunda jahon adabiyotining ko'zga ko'ringan vakillari asarlarini nashr etish va qiyosiy o'rganish, shuningdek, adabiy aloqalarni yanada rivojlantirishga katta e'tibor

qaratilmoqda. Bunga jahon adabiyoti durdonalarini o'zbek tiliga, o'zbek adabiyotining eng yaxshi namunalarini chet tillariga tarjima qilish va nashr etish, bu borada ijodiy maktablarni rivojlantirish, yuqori malakali tarjimon-yozuvchi va mutaxassislar tayyorlash kabi vazifalar kiradi. Ushbu masalalarning strategik ahamiyati adabiyotshunoslik va tarjimashunoslikda ilmiy tadqiqotlar ko'lamini va sifatini kengaytirish uchun imkoniyatlar yaratdi. Xususan, XIX asr tanqidiy realizm adabiyoti va uning Mark Tven va Muqimiy kabi taniqli G'arb va Sharq mualliflarining asarlarida o'ziga xos va umumiy xususiyatlarini o'rganish ushbu dissertatsiya mavzusining dolzarbligini belgilaydi.[2]

O'zbekiston Respublikasi Prezidentning 2019-yil 21-oktyabrdagi PF-5850-sonli "O'zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeyini tubdan oshirish chora-tadbirlari to'g'risida", 2021-yil 6-noyabrdagi PF-6108-sonli «O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi farmonlari, 2017-yil 17-fevraldagi PQ-2789-sonli "Fanlar akademiyasi faoliyati, ilmiy tadqiqot ishlarini tashkil etish, boshqarish va moliyalashtirishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida", 2021-yil 19-maydagi PQ-5117-sonli "O'zbekiston Respublikasida xorijiy tillarni o'rganishni ommalashtirish faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish chora tadbirlari to'g'risida"gi qarorlari hamda mazkur sohaga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishga ushbu dissertatsiya tadqiqoti muayyan darajada xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili. Muqimiy asarlarini o'rganish 1930-yillarda jiddiy va keng miqyosda boshlandi. shu vaqt ichida uning asarlarini to'plash, o'rganish va nashr etishga harakat qilindi, maqolalari gazeta va jurnallarda chop etildi. 1938-yilda G'afur G'ulom tashabbusi bilan "Muqimiy Bayozi" tuzildi va nashr etildi. 50 yilda vafotining 1953-yilligi munosabati bilan Muqimiyshunoslikning asosini tashkil etgan bir qancha tadqiqotlar o'tkazildi. Homil Yoqubov, Abdulla Olimjonov, Hodi Zaripov va boshqalar kabi olimlar katta hissa qo'shdilar. Mark Tvenning asarlari amerikalik, rus va o'zbek adabiyotshunoslari va tarjimonlari tomonidan keng o'rganilgan. Biroq, bunday o'xshashlik va farqlar mavjudligiga qaramay, bu ikki buyuk muallif asarlarining umumiy va o'ziga xos jihatlari qiyosiy o'rganilmagan.

Munozara. tadqiqotning maqsadi Mark Tven va Muqimiy asarlarini taqqoslash, ularning adabiy uslublari, mavzulari va motivlaridagi umumiy va individual xususiyatlarni aniqlashdir.

- Ikkala muallifning asarlaridagi mavzular va g'oyaviy yo'nalishlarni tahlil qilish.
- Mualliflar tomonidan ishlatiladigan adabiy janrlar, til va uslublarning xususiyatlarini taqqoslash.
- Har bir muallifning o'ziga xosligini, ularning individual dunyoqarashini va uni adabiyot orqali qanday ifoda etishini tushuntirish.
- Tarixiy va ijtimoiy kontekstlarning Mark Tven va Muqimiy asarlariga ta'sirini aniqlash.
- Har bir muallifning jahon adabiyoti rivojiga qo'shgan hissasini baholash.[3]

Adabiyotga e'tibor jamiyatning ijtimoiy ongini shakllantirish va uning har tomonlama rivojlanishining muhim asosi hisoblanadi. Adabiy asarlar xalq ongi, dunyoqarashi, xohish-istaklarini aks ettiradi. Shuning uchun ma'lum bir davrda yaratilgan adabiy merosni o'rganish kelajak avlodlarning ma'naviy-ma'rifiy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Mustaqillik yillarida xalqimizning qadimiy tarixi va boy madaniyatini qayta tiklash, buyuk alloma va avliyolarimizning ilmiy, diniy va ma'naviy merosini chuqur o'rganish va targ'ib etish, ularning

muqaddas qadamjolarini tiklash, yosh avlodni ezgu an'analarga o'rgatish muhim yutuqlarga erishildi va shu kungacha davom eting. Bundan tashqari, o'zbek adabiyotini boshqa xalqlar adabiyoti bilan qiyosiy o'rganish madaniyatlararo aloqalarni mustahkamlaydi.

XIX asrning ikkinchi yarmi va XX asrning boshlari jahon adabiy kontekstida sezilarli o'zgarish va rivojlanish davrini belgilab berdi, bu erda satira va hazil hal qiluvchi adabiy vositalarga aylandi. Ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy o'zgarishlar orasida yozuvchilar ijtimoiy kamchiliklarni ta'kidlash va tanqid qilish uchun satira va hazildan keng foydalanganlar.

Amerika fuqarolar urushi (1861-1865) va keyingi qayta qurish davri Amerika jamiyatini tubdan o'zgartirdi. Sanoatlashtirish, urbanizatsiya va immigratsiya ijtimoiy tengsizlik, korrupsiya va irqiy mojarolar kabi yangi muammolarni keltirib chiqardi. Yozuvchilar ushbu masalalarni ochib berish va ijtimoiy o'zgarishlarni himoya qilish uchun satira va hazildan foydalanganlar.

Hazil yozuvchilarga murakkab ijtimoiy masalalarni o'quvchilarga etkazishning samarali usulini taqdim etdi. Tanqidni yanada qulayroq shaklda taqdim etish orqali ular kengroq auditoriyani qamrab oldilar, ijtimoiy ongni oshirishga va o'zgarishlarni rag'batlantirishga hissa qo'shdilar. Mark Tven (1835-1910) — bu davrning eng taniqli satiriklaridan biri. Asarlarda Geklberri Finning sarguzashtlari va Tom Soyerning sarguzashtlari, u satira va hazil orqali irqchilik, ikkiyuzlamachilik va adolatsizlik kabi ijtimoiy masalalarni tanqid qiladi. Tvenning kundalik hayot va oddiy odamlar duch keladigan muammolarni realistik tasvirlashi uning ishini ham jozibali, ham ijtimoiy jihatdan ta'sirchan qildi.

Tven ko'pincha ilg'or fikrlaydigan shaxs sifatida tavsiflanadi va uning satira va hazil Amerika adabiy merosiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Uning asarlari XX asr boshlaridagi modernist yozuvchilar tomonidan yangi adabiy davrning kashshoflari sifatida tan olingan. Masalan, Ernest Xeminguey ta'kidladi: "barcha zamonaviy Amerika adabiyoti Mark Tvenning bitta kitobidan kelib chiqadi Geklberri Finn, "Tvenning Amerika adabiyotiga doimiy ta'sirini ta'kidladi.

Ushbu parcha Mark Tvenning dastlabki hayoti, yozuvchi sifatida rivojlanishi va Missuri shtatining Gannibal shahridagi bolaligi uning adabiy asarlariga qanday ta'sir qilgani haqida chuqur ma'lumot beradi. Unda uning kambag'al oilada o'sgan kurashlari va tajribalari, otasi va akasi bilan munosabatlari va bu uning fe'l-atvori va hayotga bo'lgan qarashlarini qanday shakllantirganligi ta'kidlangan. Tvenning tajribalari, shu jumladan dastlabki ishlari, paroxodda ishlagan vaqti va Missisipi daryosi bo'ylab o'tkazgan sarguzashtlari uning adabiy chiqishiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi.

Tvenning asarlari, xususan Tom Soyerning sarguzashtlari va Geklberri Finning sarguzashtlari, aybsizlik, idealizm va ijtimoiy masalalarni tanqid qilish mavzularini aks ettiradi. Uning Amerika janubidagi hayotni, xususan lahjalar, qadriyatlar va ijtimoiy tuzilmalarni tasvirlashi o'zining tarbiyasi va tajribalaridan kelib chiqadi. Uning shakllangan yillarining asosiy qismi bo'lib xizmat qilgan daryoga bo'lgan qiziqishi uning keyingi asarlarida yaqqol ko'rinib turibdi Missisipidagi hayot, bu erda u Daryo ustida texnik mahoratga ega bo'lganligi sababli estetik minnatdorchilikni yo'qotish haqida fikr yuritadi.[4]

Ushbu parcha, shuningdek, rasmiy ma'lumot etishmasligiga qaramay, Tvenning intellektual rivojlanishini, turli xil g'alati ishlarda tajribasini va oxir-oqibat jurnalist va yozuvchi sifatida ishlashini ta'kidlaydi. Uning ijodiy sayohati o'zining dastlabki muhiti bilan chuqur shakllangan va uning shaxsiy kurashlari, masalan, otasi va akasini yo'qotish, shuningdek, oilasi

duch kelgan moliyaviy qiyinchiliklar, bularning barchasi u dunyoni ko'rgan noyob obyektivga hissa qo'shgan.

Tvenning bolaligi qarama-qarshiliklar bilan o'tdi: qashshoqlik, ammo xavfsizlik hissi, notinch oila, ammo chuqur sadoqat hissi va qiyinchiliklarga to'la hayot uning hazil va tishlash ijtimoiy sharhlari uchun material yaratdi. Uning asarlari bugungi kunda ham dolzarb bo'lib qolmoqda, chunki ular inson tabiati, jamiyat va Amerika tajribasining murakkabliklarini aks ettiradi. 1860-yilda Avraam Linkoln AQSh prezidenti etib saylanganida, qullikning bekor qilinishi haqidagi mish-mishlar tarqala boshladi va Amerika Shtatlari o'rtasidagi ziddiyatlar kuchayib, Ittifoqning parchalanishiga olib keldi.

1861-yil fevralda Jefferson Devis Konfederatsiya Shtatlari prezidenti etib saylandi. Bu vaqt ichida Sem Klemens Daryo bo'yida hayotini davom ettirdi va siyosiy vaziyatga unchalik ahamiyat bermadi. Ammo uning qullikka bo'lgan pozitsiyasi uning kayfiyatiga qarab o'zgarib turardi. 1861-yil may oyiga kelib, urushga chaqirilish xavfi Klemens uchun haqiqatga aylandi. Urushning ikkala tomoni uchun juda muhim bo'lgan Riverboat kapitanlari, hatto zo'ravonlik tahdidi, shu jumladan qurol bilan qo'rqitish bilan ham xizmatga majburlanishi mumkin edi. Missuri fuqarolar urushi davrida murakkab siyosiy vaziyatga ega edi. Garchi Davlat Konfederatsiyaga xayrixoh bo'lsa-da, ittifoqqa qarshi chiqish iqtisodiy va geografik jihatdan noqulay edi. Urush davomida Missuri ittifoqqa Konfederatsiyaga qaraganda ikki baravar ko'p askar yubordi. Missuriga sodiqligi tufayli Sem Klemens bir nechta qo'shni do'stlari bilan birga Gannibalga qaytib keldi va Missuri shtati Gvardiyasiga qo'shildi.

U va uning do'stlari o'zlarini ralls County Reynjers deb nomlashdi. Sem ikkinchi leytenant etib saylandi. Biroq, Klemens armiyada uzoq qolmadi-taxminan bir yarim hafta xizmat qilganidan so'ng, u Konfederatsiya va Ittifoq kuchlaridan qochish uchun singlisining uyida yashirinish uchun Memfisga qochib ketdi. Bu vaqtda uning ukasi Orion Klemens moliyaviy qiyinchiliklarga duch kelgan, ammo hukumat lavozimini ta'minlashga muvaffaq bo'lgan. 1861-yil 11-iyulda Orion Nevada hududining kotibi sifatida qasamyod qildi. Bir hafta o'tgach, Sem va Orion o'z narsalarini yig'ishdi va g'arbga 2000 millik sayohatni boshladilar Karson Siti, Nevada, yangi hayot boshlash uchun. Ushbu sayohat va keyingi voqealar keyinchalik Klemensning 1872-yilgi kitobida batafsil bayon etilgan uni qo'pol qilish, bu nafaqat sayohatning o'ziga xos jihatlarini tasvirlaydi, balki Amerika jamiyatidagi o'zgarishlar fonida Klemensning shaxsiy o'sishi va tajribalarini aks ettiradi. Bu davr Klemensning adabiy uslubi va dunyoqarashini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynadi.

1863-yili dekabr oyining oxirida Sem Klemens Virjiniya shahrida Artemus Uord bilan uchrashdi. Uord, hazilkash va ma'ruzachi, o'sha paytda tomoshabinlarni xursand qilar edi. Uning haqiqiy ismi Charlz Farrar Braun butun Amerika bo'ylab taniqli edi va uning komediya uslubi Mark Tvenning kelajakdagi karerasiga katta ta'sir ko'rsatdi. Uord asosan notiq edi va Klemens u bilan Virjiniya shahridagi spektakldan so'ng uchrashdi, u erda Sem yaxshi kayfiyatda tajribali ijrochiga qarshi o'zini tutdi. Xabarlariga ko'ra, Uord darhol Semga iliqlik ko'rsatdi va Sem Uordning "jiddiy masalalarni hazilga aylantirish uchun zamonaviy teatr usullaridan foydalanganidan hayratda qoldi. "Uord hazilida biroz hissiy edi, Tven esa shovqinli, cheklanmagan masxara va bema'nilikni namoyish etdi. Sem, albatta, Uordga muhtoj edi-birinchisi Nevada va Kaliforniyada taniqli bo'lsa, ikkinchisi butun Ittifoq bo'ylab mashhur bo'lgan va Nyu-Yorkda bir necha bor chiqish qilgan. Dekabr oyida bo'lib o'tgan do'stona uchrashuvida ular keskin intellektual janglarni o'tkazdilar, bu keyingi o'n yil ichida ommaviy

chiqishlar uchun katta miqdorda pul ishlab chiqaradi. Uord Tvenni muharrirlariga “ajoyib iste’dodli shaxs” sifatida tavsiya qildi va Tven, o‘z navbatida, Uordni onasiga mehmon sifatida tavsiya qildi. Biroq, Uord sharqqa qarab ketayotgan edi va u Semni unga qo‘shilishga taklif qilgan bo‘lsa-da, Klemens G‘arbda qolishga qaror qildi.[6]

Natijalar. 1864-yilda Sem Klemens ko‘chib o‘tdi Virjiniya shahri, Nevadaga San-Fransisko, Kaliforniya. Yangi ishi va obro‘si o‘sib borayotganiga qaramay, Mark Tven zamondoshlari tomonidan sevilmedi. O‘zining tarjimai holidan u o‘zining yagona dueli haqida yozadi. Bir-birining xarakterini keskin tanqid qilgandan so‘ng, Sem va Jeyms Laird, Virjiniya shahridagi boshqa raqib qog‘oz muharriri so‘zlar va siyoh bilan kurashdilar. Do‘sti va hamkasbi Stiv Gillis yordamida Klemens Lairdni duelga chorladi. U, albatta, ularning nizolari uchun vosita bo‘lgan gazeta orqali uni chaqirdi. Klemens u kambag‘al zarba ekanligini unutdi. Yaxshiyamki, duel paytida hech kim o‘z nishoniga tegmadi va ular tinchlik o‘rnatishga qaror qilishdi. Masala qo‘l siqish bilan hal qilindi.

Umuman olganda, Mark Tvenning asarlari XIX asr Amerika adabiyotida jamiyat, madaniyat va inson tabiati haqidagi chuqur mulohazalarni aks ettiruvchi asos hisoblanadi. Garchi u turli xil mavzularga murojaat qilgan bo‘lsa-da, uning ishining asosini insoniyat, ijtimoiy tengsizlik va axloqiy qarama-qarshiliklar tashkil etadi. Shu nuqtai nazardan, Tvenning asarlari, ayniqsa Geklberri Finning sarguzashtlari va Tom Soyerning sarguzashtlari nafaqat adabiy asarlar, balki ijtimoiy va madaniy kontekstlarni o‘rganish vositasidir.

Tven o‘z davrining ijtimoiy va axloqiy an‘analari bilan faol shug‘ullangan. U o‘z asarlarida Amerika janubining murakkab madaniyati va irqiy to‘qnashuvlarini mohirona tasvirlagan. Xususan, Geklberri Finning sarguzashtlarida qullik, erkinlik va inson qadr-qimmatini masalalari Tvenning kuchli ijtimoiy tanqidini namoyon etadi. Shu bilan birga, romanda bolalikdagi beg‘uborlikni tabiiy, beg‘ubor istiqbol orqali tasvirlash uni universal ahamiyatga ega qiladi.

O‘zbek adabiyoti tarixida XIX asrning ikkinchi yarmidan XX asr boshlarigacha bo‘lgan Milliy tiklanish davri alohida o‘rin tutadi. Realistik adabiyot asoschilaridan biri Muhammad Aminxo‘ja Muqimiy o‘zining intilishlari va dunyoqarashi bilan o‘sha davr uchun yangi adabiy muhit yarata oldi. Xususan, uning satirik asarlarida ifodalangan tanqidiy g‘oyalar Muqimiyning adabiyotda mustahkam o‘rin egallashiga asos soldi va kitobxonlarga tanqidni to‘g‘ri qo‘llash va tushunishni o‘rgatdi. Shu sababli bugungi kunda shoir asarlarini o‘rganish yoshlar ongiga ma‘naviy g‘oyalarni singdirish, ularning kelajakda yuksak ma‘naviyatli shaxs bo‘lib etishishiga yordam berishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Begali Qosimov va Sunnatilla Ahmedovning so‘zlariga ko‘ra, Muqimiy asarlarini o‘rganish uning hayoti davomida boshlangan. Shoir she‘rlari haqidagi turli fikr va maqolalar buning yaqqol dalilidir. Shoir vafotidan keyin uning birinchi “Devoni Muqimiy” to‘plami 1907-yilda N. Ostroumov tomonidan nashr etilgan. Ushbu to‘plamda uning asarlari tarjimai holi va ijodiy hayotining qisqacha tahlili mavjud edi. Biroq, Ostroumov shoirni tasavvuf va darvesh sifatida tasvirlab, uning asosiy faoliyati faqat dinshunoslikni o‘rgatish va she‘r yozish bilan cheklanganligini, bu uni xalqdan ajratishga urinish ekanligini ta’kidladi.

1910-yilda uning “Devoni Muqimiy maa hajviyot” nomli asarlarining ikkinchi nashri, so‘ngra 1912-yilda uchinchi nashri nashr etildi. Afsuski, shoir ijodining mohiyatini buzib ko‘rsatishga urinishlar ushbu nashrlarda ham davom etdi. 1930-yillardan boshlab Muqimiy asarlarini har tomonlama o‘rganish boshlandi. Bu davrda uning asarlarini to‘plash, tadqiq qilish va nashr etish bo‘yicha faol harakatlar ko‘rildi. Xususan, G‘afur G‘ulom tashabbusi bilan 1938-

yilda “Muqimiy Bayozlari” ning nashr etilishi ahamiyatli bo‘ldi. Keyinchalik, 1950-yilda uning asarlari Moskvada “Lirika i satira” nomi bilan rus tilida nashr etildi.

1953-yilda, vafotidan ellik yil o‘tgach, Muqimiy haqida ko‘plab ilmiy tadqiqotlar nashr etildi. Bu davrda H.Yoqubov, A.Olimjonov, H.Zaripov, H.Razzoqov, G‘.Karimov va A.Abdug‘afurov Muqimiy asarlari bo‘yicha chuqur tadqiqotlar olib bordilar. Ushbu tadqiqot ikkita asosiy yo‘nalishda olib borildi: biri Muqimiy asarlarini bevosita o‘rganishga qaratilgan bo‘lsa, ikkinchisi uning ijodini zamondoshlari va izdoshlari bilan ijtimoiy va tarixiy kontekstlarga asoslanib taqqosladi.[8]

Xulosa. Muqimiy asarlarini o‘rganishga Professor G‘ulom Karimov katta hissa qo‘shgan. U Muqimiy. Hayoti va ijodi 1962-yilda o‘zbek demokratik shoiri Muqimiy va uning davri adabiyoti mavzusida doktorlik dissertatsiyasini himoya qilgan. Uning O‘zbek adabiyoti tarixiga oid darsliklarida Muqimiy asarlari atroflicha tahlil etilgan. G‘ulom Karimovning ilmiy ishlari Muqimiyshunoslikning yetuk namunasi sifatida baholanadi. Mustaqillik davri Muqimiyshunoslikda yangi bosqichni boshlab berdi. Shoirning murakkab hayoti va boy adabiy merosini milliy manfaatlar nuqtai nazaridan qayta ko‘rib chiqish zarurati paydo bo‘ldi. Bugungi kunda zamonaviy tadqiqotchilar, G‘ulom Karimovning izdoshlari bu sohada samarali hissa qo‘shmoqda. Begali Qosimov, Sunn Ahmedov, Abdurashid Abdug‘ofurov, yo‘ldosh Pardayev kabi olimlar Muqimiy asarlarini nafaqat o‘zbek adabiyoti tarixi, balki mustaqil davr madaniyati va ma‘naviyati uchun ham o‘rganmoqda.

Muqimiy xotirasini abadiylashtirish maqsadida Qo‘qonda uning uy-muzeyi tashkil etildi. O‘zbekiston Davlat musiqali Drama teatri bilan bir qatorda Farg‘ona shahridagi ko‘cha va Toshkentdagi ko‘chaning bir qismi uning nomi bilan atalgan. Sobir Abdulla shoir hayoti va ijodi haqida “Mavlono Muqimiy” romani va “Muqimiy” dramasini yaratdi. Muqimiyning ko‘plab g‘azallari xalq orasida mashhur qo‘shiqlarga aylangan.

Muqimiy she‘riyati zamonaviy o‘zbek adabiyotining shakllanishida, ayniqsa, ijtimoiy satira va musiqiylikning Markaziy mavqeyida muhim rol o‘ynadi. Shoir haqida bir qancha badiiy asarlar yozilgan, jumladan Sobir Abdullayev roman Mavlono Muqimiy. Muqimiy o‘z sayohatlari orqali nafaqat tabiat go‘zalligini ta‘kidlagan, balki odamlarning turmush tarzi, urf-odatlar va muammolarini ham tasvirlagan. Uning asarlari realistik uslubda oddiy odamlarning og‘ir hayotini tasvirlaydi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Vladimirova N. rus tilidan o‘zbek tiliga badiiy tarjimaning ayrim masalalari. Muallifning referati. diss... T. F. N. - Toshkent, 1957.
2. Klimenko A. A. Ukraina-o‘zbek adabiy aloqalari masalasida Diss... cand. Filol. Sci. - Toshkent, 1967-yil. - P. 117.
3. Mirzoev A. Fan va Hofiz / / Navoiy va adabii ta'siri masalalari. - Tashkilot: Fan, 1968. - B. 53 – 62.
4. Gafurova R. O‘zbekistonda tarjimashunoslikning rivojlanishi. - Tashkilot: Fan, 1973.
5. Ochilov E. Bauzi nemis she'riyatining o‘zbek tiliga tarjima masalalari. Filol. muxlis. nomz... diss. - Toshkent, 1974-yil.
6. Otabekova A. rus tilidagi tarjimalarda o‘zbek she'riyatining o‘ziga xosligini etkazish tamoyillari. Diss... falsafa fanlari nomzodi. - Toshkent, 1975-yil.
7. Karimov N. Pushkin va o‘zbek she'riyati. - Tashkilot: Fan, 1980 .
8. Namazov N. o‘zbek-rus adabiy aloqalari (H. Olimjon va A. Tolstoy). Diss... falsafa fanlari nomzodi-Samarqand, 1981-yil.

-
9. Yakubov S. B. O'zbekiston va Germaniya demokratik Respublikasi o'rtasidagi adabiy munosabatlar materiallari asosida adabiyotlarning o'zaro ta'siri va o'zaro boyitilishi muammosi to'g'risida, 1960 – 1975-yillarda Diss avtoreferati... Cand. Filologiya Fanlari. - Toshkent, 1981-yil. - P. 18.
 10. Sotimov U. nemis adabiyotida Bobur va Alisher Navoiy Izhodi / / adabiy meros. 1984. No. 2. - B. 63-64.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 2 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).